

Prof. dr. univ. **VICTOR VOICU**
Catedra de Filosofie
Facultatea de Istorie și Filosofie
Universitatea Dunărea de Jos
Galați

IMPLICAȚII ONTOLOGICE ALE RAPORTULUI RECESIV

Abstract

*Giving a metaphisic interpretation to the biologic term of **recessivity**, Mircea Florian makes an attempt of founding a new onthology base don the original solving of some fundamental philosophycal problems. In the present paper, the author brings into discussion the way the Romanian philosopher deals with the issue of world`s unity and of dialectics from the perspective of the recessivity theory. This book is a proof of M. Florian`s intention of overcoming both clasical monism and dualism, and also of the traditional dialectics. The result of such an intention is a lucid and personalized analysis of the question of nature and the dinamics of existence, finalized finished in a conception based on the statement of the double natures recessive realities founded on the inequality but also on the necessity of the opposites.*

Conceptul de **recesivitate** și, legat de acesta, cercetarea **dualităților recesive** sunt expuse în lucrarea postumă a lui Mircea Florian *Recesivitatea ca structură a lumii*¹ – lucrare ce se înscrie în continuitatea reflecțiilor gânditorului român ce definea filosofia ca știință ce „clarifică noțiunile fundamentale” sau „știința principiilor prin care se totalizează cunoștința și acțiunea”² și care se impune, concomitent, atât ca o explorare mai adâncă a resorturilor și potențelor gândirii omenești, cât și ca propunere și motivare a unei noi viziuni asupra lumii asupra structurilor ei fundamentale.

---

¹ M. Florian, *Recesivitate ca structură a lumii*, Ed. Eminescu, București, 1983 (volumul I) și 1987 (volumul II).

² M. Florian, *Filozofie generală*, Ed. Garamond Internațional, București, 1995, p. 27

Termenul de **recesivitate** a fost împrumutat de M. Florian din biologie, mai exact din genetică, unde este folosit pentru a explica modul de combinare a caracterelor ereditare dispuse în perechi, câte unul de la fiecare părinte; în procesul selecției însă, se manifestă în mod dominant numai un caracter, celălalt rămânând în stare ascunsă, recesivă.

Filosoful român a imprimat însă **un sens nou** conceptului de recesivitate considerând că prin intermediul conceptului respectiv se poate exprima și explica mai bine raportul dintre termenii contrari aflați în mod necesar în unitate, oferindu-se un fundament teoretic mai inteligibil pentru surprinderea structurii asimetrice a lumii.

Apelul la noțiunea de **recesivitate** i-a fost sugerat de dorința de a clarifica atât raportul dintre materie (corp) și spirit (suflet), cât și raportul dintre nouitate și identitate (cum este posibilă nouitatea într-un univers care este sau pare a fi inteligibil

numai prin repetiție și identitate). Conform propriilor sale mărturisiri, Florian a folosit termenul de **recesivitate** deoarece nu a fost satisfăcut nici de ideea **complementarității**, nici de aceea a **paralelismului** unor factori ce intră în structura lumii. Nu a putut accepta nici principiul **corelatelor** (exprimat prin opoziția contradictorie și mai ales prin cea contrară), considerând că prin recesivitate poate să exprime mai bine atât structura polară a lumii, cât și raportul dintre termenii corelativi ce o alcătuiesc. Demersul său nu se axează însă pe **raportul de corelație**, ci pe **suporturile corelației**.

Prezența conceptului biologic de **recesivitate** în încercarea lui M. Florian de definire și explicare a structurii intime a lumii nu are nimic comun cu o posibilă abordare biologizantă a problematicii filosofice, ci are menirea să facă mai explicită și mai credibilă modalitatea de tratare de către filosoful român a unor semnificative probleme metafizice asupra cărora ne vom opri în continuare.

1. **Recesivitatea și unitatea lumii.**

Înțelegem ca o rețea complexă de conexiuni polare, proprii întregii existențe, recesivitatea este folosită de M. Florian ca argument pentru expunerea propriei sale concepții privind problema unității lumii.

Unitatea lumii nu mai este dedusă de el din reducția diversității la un singur factor, ci din natura relațiilor dintre diverse aspecte ale realității. În acest context problematic cugetătorul român manifestă o atitudine mai mult decât rezervată față de **monism** care „a știut să valorifice până la absurd o așa-numită năzuință nestăpănită a spiritului spre unitate, spre sinteză”³. Monismul este, în opinia sa, un „focar de sofisme al căror izvor este în convingerea

că lumea este un fel de *Individ infinit* care rămâne același, imutabil, în mijlocul transformărilor”⁴.

Pe aceste considerente, M. Florian refuză monismul – înțeles ca o concepție ce reduce diversitatea calitativă a realității la un singur aspect concret al acesteia, la o așa numită **substanță unică** –, nu-l acceptă ca argument ontologic în soluționarea problemei unității lumii, ci postulează o unitate bazată pe corelația dintre factorii aflați în raporturi de opoziție, mai exact de opoziție recesivă. „În sens logic – scrie el – unitatea este relația sau raportul. Nimic nu este în lume cu totul independent sau nerelaționat”⁵.

Convins fiind de acest aspect al realității, pledoaria și argumentele sale se desfășoară în favoarea multiplului, a diversului, a opozițiilor, a dualității, realitatea fiind discutată ca „diversitate de dualisme”.

Afirmația respectivă nu contrazice ideea unității lumii. Reținerea față de monism, trebuie privită ca un efect al dorinței gânditorului român de a accede în resorturile intime ale realității, aceasta fiind, în convingerea sa, sarcina filosofiei.

Unitatea lumii, spune M. Florian, nu este apanajul gândirii; inteligibilul nu trebuie confundat cu **unificarea**. Pentru el unitatea lumii este o realitate dictată de lucruri care, păstrându-și individualitatea, se află în anumite relații ce se reflectă în concepte. Unitatea lumii este în date, în obiecte, în lucruri; altfel nu este posibilă.

Putem constata că M. Florian se detașează în discutarea problemei unității lumii atât de modalitățile reducționiste, cât și de întreaga metafizică tradițională care „a trăit din absolutizarea noțiunilor, în speranța că ea va descoperi noțiunea din care vor decurge, printr-o formulă magică, celelalte noțiuni și realități”⁶. În concepția sa unitatea nu mai este argumentată pe

³ M. Florian, *Recesivitatea ca structură a lumii*, vol. I, Ed. Eminescu, București, 1983, p. 48.

⁴ *Idem*, p. 52

⁵ *Idem*, p. 51

⁶ *Idem*, p. 46

ideea Unului înțeles ca substrat ultim al multiplicității, ci se bazează pe opoziții, pe contrarii aflate în relație. Iar opoziția nu este opera gândirii, ci este „un dat primordial de care este saturată realitatea”⁷

Pentru o înțelegere mai adecvată a acestei perspective ontologice se impune aducerea în discuție a modalității de tratare de către M. Florian a raporturilor recesivității cu antinomia și cu dialectica.

2. Recesivitate și antinomie

Respingând monismul, Mircea Florian, promovează dualismul dar un dualism de o nuanță specială numit **dualism recesiv** pe care-l tratează ca o formă a **opoziției**. Spre deosebire de filosofii de inspirație hegeliană centrate pe ideea opoziției **contradictorii**, Florian consideră că atât din punct de vedere ontologic, dar și din punct de vedere gnoseologic și metodologic, rolul hotărâtor îl are opoziția **contrară**, dualismul recesiv fiind o formă a acesteia. În opoziția contrară recesivă unul din termeni este **supraordonat**, celălalt este **subordonat**, iar un termen nu exclude pe celălalt ca în contradicție.

Și, o preocupare majoră a filosofului român va fi legată de legitimizarea recesivității în opoziția contrară, în dualism, în antinomie.

Ideea de fond a perspectivei ontologice introdusă de M. Florian este că „structura universală a datului este relevantă de dualitatea recesivă, adică de existența a doi factori opuși, dar legați necesar, din care unul domină pe celălalt care totuși păstrează o semnificație superioară”⁸. Cei doi factori din alcătuirea respectivului tip de antinomie se află în „simbioză ontologică”, în sensul că sunt simultan dați, fără posibilitatea derivării unuia din celălalt și fără posibilitatea ca primul factor să

poată fi gândit independent de al doilea, numit factor recesiv.

Cei doi factori alcătuiesc un „raport autentic de recesivitate” numai în situația în care ei formează o **antinomie asimetrică** în care echilibrul este doar relativ, în care factorul prim este dominant, dar cel recesiv își manifestă acțiunea sa modelatoare asupra acestuia, acțiune considerată indispensabilă menținerii și funcționării raportului respectiv. Pe baza acestora, Mircea Florian conchide că dualismul este totdeauna o opoziție, are un caracter antitetic, antinomic, caracter determinat de raportul recesiv.

Aducând în discuție concepția kantiană ca tensiune dintre teză și antiteză, Florian constată că tocmai inegalitatea tezei și antitezei pledează pentru admiterea recesivității și aduce în sprijinul acestei idei modelul evoluției filosofiei europene unde „sistemele filosofice se dezvoltă unele din altele fiindcă se încolonează unele contra altora”, o concepție filosofică apărând fie ca **o replică cu o problematică opusă**, fie ca **o prelungire** a ei însăși într-o „fază deosebită”. Spre exemplificare, consideră că atât materialismul, cât și idealismul subiectiv ar fi avut aceeași sursă: idealismul; primul ar fi apărut ca alt mod de explicare a lumii, iar al doilea prin prelungirea ideatică a respectivei filosofii-matrice. Acest **modus nascendi** al sistemelor filosofice demonstrează, după M. Florian, faptul că teza și antiteza nu au o eficacitate egală. „Stă în natura fiecărui sistem să fie necomplet, deschis, nesaturat, pentru că este un sistem determinat, adică are un punct de plecare situat în sistemul din care s-a desprins”⁹. Astfel, succedarea sistemelor filosofice nu compromite filosofia, ci o justifică și o întărește.

Intenționând să legitimeze recesivitatea prin antinomie, mai exact spus printr-un **anumit fel** de antinomie, Mircea Florian s-a ocupat și de **problema cauzei antinomiilor**. Prezentarea punctului său de

⁷ *Idem*, p. 45

⁸ *Idem*, p. 63

⁹ *Ibidem*

vedere este precedată de aducerea în discuție a perspectivei criticiste și a celei realiste asupra problemei respective.

Criticismul – constată el – consideră că antinomiile sunt rezultatul contradicției ce apare la nivelul rațional. Rațiunea este simplificatoare și vrea unitate perfectă și coerență totală. Însă, acest lucru este peste puterile ei, pentru că, în opinia criticismului, ea este o formă de cunoaștere ce-și primește materialul din experiența sensibilă și de aceea este valabilă numai în cadrul experienței posibile care nu cunoaște decât finit și condiționat. Ca urmare, pretenția rațiunii de a cuprinde **Totul** eșuează în sofism, în contradicții insolubile, în antinomii.

Pe de altă parte, **realismul** a descoperit că fundamentul antinomiilor este însăși realitatea absolută, structura intimă a acesteia. Realismul hegelian de exemplu, a susținut că rațiunea este antinomică pentru că însăși realitatea ideală sau spirituală, realitate aflată în continuă devenire ca urmare a principiului negației, este antinomică. Hegel a dat rațiunii antinomice o valoare ontologică și a considerat că principiul antinomie este „infiniul mișcării circulare care se întoarce în punctul de plecare fără a se opri”, infiniul întâlnind finitul în sinteza **Totalității**. La rândul său realismul materialist (așa cum l-a ilustrat, în secolul al XX-lea, N. Hartmann) a considerat că antinomia nu este generată de rațiune, ci de existență, că „reprezintă un conflict real în fundamentele categoriale ale existenței”¹⁰. Acesta este și motivul pentru care soluționarea lor este imposibilă și care anulează pretențiile pur raționaliste:

Ceea ce particularizează concepția floriană asupra acestor aspecte este precizarea că termenii antinomici nu sunt egal de puternici și nici egal de valabili. Este evidentă aici tendința de depășire a dualismului clasic, a acelor concepții ce postulează realitatea antinomiilor cu termeni echivalenți valoric și funcțional.

---

¹⁰ *Ibidem*

Recesivitatea, scrie Florian, „reliefează inegalitatea logică a celor doi termeni ce constituie antinomia”¹¹. Raportul respectiv de prioritate nu este, așadar, temporal, ci este logic, atemporal. Cei doi termeni sunt simultani sau corelativi în simbioza ontologică, dar au poziții și roluri diferite. Iar caracteristicile raportului de recesivitate sunt imprimare, în primul rând, de poziția factorului secundar, a factorului recesiv, care:

a) nu este dependent de primul, pe motiv că ambii termeni sunt gândiți împreună; primul termen nu poate fi gândit de al doilea;

b) nu este nici inferior primului; s-ar putea considera, dimpotrivă, că termenul recesiv este, dintr-un anumit punct de vedere, superior. Aceasta înseamnă că recesivitatea nu implică o „degradare” a termenului ce vine din urmă. Între cei doi termeni nu se află o diferență de rang, ci o simbioză ce se impune cu evidență. În sprijinul ideii sale, Florian amintește punctul de vedere și al altor gânditori care au văzut în aceeași manieră raportul respectiv, precum Lw. Feuerbach care spunea că „superiorul presupune inferiorul, nu acesta pe acela, pe simplul temei că superiorul trebuie să aibă ceva sub sine pentru a sta mai sus”¹², sau N. Hartmann care avea convingerea că superiorul este fundat pe inferior „întocmai cum stratul superior se reazemă pe stratele inferioare, pe substrate”¹³.

c) nu este nici derivabil din primul, deși poate și trebuie să fie admisă o anumită contribuție a primului termen la existența celui de al doilea. M. Florian postulează inderivabilitatea factorului recesiv prin argumentul că „este fals că identitatea derivă din deosebire sau că este produsă de ea, dar este adevărat că deosebirea cere identitatea pentru deplina ei existență”¹⁴.

---

¹¹ *Idem*, p. 70

¹² *Idem*, p. 71

¹³ *Idem*, p. 72

¹⁴ *Ibidem*

Aceasta înseamnă că identitatea, deși nu este derivabilă din deosebire, nu poate fi concepută fără aceasta, iar raportul identitate-deosebire explică recesivitatea identității față de deosebire.

Pe baza celor de mai sus, Mircea Florian conchide că, în raportul recesiv, ambii termeni sunt necesari și conferă fiecăruia un fel de „întâietate alternativă”, fără a le considera prin aceasta echivalente. Un exemplu tipic de raport recesiv îl vede (ca și Schopenhauer) în raportul sentiment (voință)-intelență; sentimentele sunt mai puternice sau premerg, din punct de vedere genetic, conștiinței și ca atare ocupă primul loc; totuși ele sunt oarbe și de aceea intelența este, din alt punct de vedere, mai puternică. Sentimentul are precădere, dar intelența conduce.

Factorul recesiv așadar, nu este total subordonat, nu este total dependent sau total secundar, în raport cu primul factor, ci el generează o „asimetrie profundă” care produce schimbare și dinamism. Totodată – precizează Florian – raportul recesiv nu are nimic comun nici cu raportul actual-virtual sau cu raportul explicit-implicit. Ambii poli sunt actuali și expliciți, fiecare năzuiește să se extindă pe scara celuilalt, fără ca unul să-l poată elimina pe celălalt.

3. Recesivitate și dialectică

Raportul de recesivitate este, cum am putut constata, un raport de opoziție ce se exprimă prin negație care, dialectic vorbind, îndeplinește o dublă funcție: excluderea dar și coprezența termenilor care se neagă.

Discutarea funcțiilor negației nu este o preocupare recentă; este prezentă încă la gânditorii greci. Parmenide consideră că negația este excludere și anihilare a termenului negat; „Existența”, înțeleasă ca „Unul” imobil neagă „Multiplicitatea” mobilă. La Heraclit în schimb, negația nu înseamnă excludere, ea presupune necesitatea termenilor opuși –

singura capabilă să explice esența lucrurilor: „războiul – declară Heraclit – este tatăl tuturor lucrurilor”. Ideea o vom regăsi mai târziu la Hegel care constată, și el, că negația nu desparte opușii ci îi unește și emite soluția dialectică a coexistenței și chiar a identității opușilor; opușii nu numai că nu se exclud ci, în realitate, se armonizează în esența „Unului”.

În acest context problematic, M. Florian relevă, între altele și insuficiența teoretică a perspectivei platoniciene care a acceptat viziunea heraclitiană numai pentru lumea sensibilă supusă schimbării. „Ideea”, fiind inalterabilă, veșnic egală cu sine și în mod absolut unitară, nu cunoaște mișcare și, deci, nici opoziție. Ideea nu poate fi, așa cum este lucrul sensibil, „ceva pozitiv care este însoțit ca o umbră de opusul său negativ”. Această viziune, afirmă Florian, nu i-a permis lui Platon să explicitizeze cu claritate problema „comunității” ideilor – condiție de bază a judecății. „Dacă unicitatea și multiplicitatea se exclud – scrie el – dacă în general opușii se exclud, atunci cum se mai justifică judecata, căci în orice judecată diverșii formează o unitate”¹⁵. De aceea, conchide Florian, dacă Platon ar fi realizat o „știință a ideilor”, ar fi trebuit să accepte ca ideile opuse să fie unite și în inteligibil, așa cum sunt ele unite în sensibil.

În ceea ce privește **opoziția**, știm că încă Aristotel a stabilit că are mai multe forme: opoziția contrară, opoziția contradictorie și opoziția subcontrară. Pentru opoziția contrară stagiritul a formulat principiul noncontradicției, pentru opoziția subcontrară a formulat principiul terțului exclus, iar pentru opoziția contradictorie a unit cele două principii.

Mircea Florian va decreta **recesivitatea** drept raport de opoziție contrară pe motiv că în opoziția contradictorie, pe care o consideră „infecundă”, cei doi termeni opuși se exclud, în timp ce termenii recesivi sunt

---

¹⁵ *Idem*, p. 78

necesar legați. Spre deosebire de contradicție, contrarietatea „tolerează coexistența, neexcluderea, unitatea”¹⁶, aceasta fiind rațiunea care l-a determinat pe filosof să-și eticheteze raportul recesiv ca formă a opoziției contrare.

Dar este o formă specifică a acesteia. Dacă în opoziția contrară „clasică” ambii termeni sunt pozitivi și egali, în opoziția recesivă, deși ambii termeni sunt pozitivi, unul din ei domină, iar celălalt este recesiv. Opoziția recesivă așadar, nu este o opoziție contrară obișnuită care admite egalitatea celor doi termeni și posibilitatea unificării lor. (De exemplu: alb și negru pot da o nouă culoare, pereche și nepereche pot genera un nou număr ș.a.m.d.).

Legătura dintre cei doi termeni nu este nici sinteza, pentru că sinteza presupune un al treilea termen care suprimă prin absorbție termenii sintetizați. „Teza și antiteza opoziției recesive – scrie Florian – dau o unitate, reprezintă o legătură necesară, dar această unitate necesară nu este o sinteză, un al treilea termen alături de cei doi opuși”¹⁷.

Tocmai din acest motiv preferința sa se îndreaptă spre accentuarea inegalității termenilor raportului de recesivitate, raport în care termenii polari își păstrează autonomia și nu mai fac necesară sinteza (ca în cazul egalității termenilor respectivi care conduce la o paralizare a mișcării acestora). Mai mult, cei doi termeni ai raportului recesiv „nu viețuiesc unul lângă altul ca două puteri dușmănoase”, gata de a se îndepărta una de alta și nerăbdătoare să rupă lanțul care le leagă. Dimpotrivă, în sudura lor fiecare se definește și își asigură existența. Raportul dintre cei doi termeni este bilateral, este reciproc. Unul din termeni este primar iar al doilea este secundar pentru că oricât de valoros ar fi, nu ar fi ceea ce este dacă primul nu ar exista. Primul este posibilitatea celuilalt, nu

însă în sensul că se bucură de „privilegiu”, ci în sensul de „partener” care nu se poate lipsi de celălalt.

Perspectiva recesivă introdusă de M. Florian în tratarea dualităților vizează depășirea specificului dialecticii tradiționale, îndeosebi a celei hegeliene, construită pe ideea trecerii unui termen în contrariul său prin negația de sine și a păstrării termenului negat în sinteză. În opinia filosofului român, dialectica „în accepția ei vulgară” se caracterizează prin trei scăderi grave: 1) nu cercetează mai adânc opoziția în genere și opoziția contradictorie îndeosebi; 2) caută o sinteză, o unificare a termenilor opuși într-un al treilea termen; 3) ignorează opoziția recesivă, în care termenii polari sunt uniți fără să fie identici sau cuprinși într-o sinteză, sunt relaționați fără să existe o esență comună. Opoziția recesivă – scrie Florian – „este o diadă, nu o triadă, este binară, nu ternară”. Iar diada este primară, în timp ce triada este derivată. Iar perspectiva clasică – prezentă fie în conștiința comună, fie în cea cultivată – care urmărește suprimarea opoziției prin armonizare, se impune a fi depășită ca urmare și a situației că gândirea și fapta nu pot ancora definitiv într-o structură armonică, neproblematică, nu se pot asimila în **Unitatea perfectă**. Dovada de netăgăduit a acestei situații o vede Florian în eșecul întregii istorii a filosofiei de a rezolva opozițiile în sensul ștergerii antitezelor lumii, eșec căruia îi recunoaște și un rol pozitiv pe motivul că a determinat o accentuare a lucidității gândirii.

¹⁶ *Idem*, p. 79

¹⁷ *Idem*, p. 82